

Una història, tres campanes, tres pobles: que va passar a l'any 1835?

per Ignasi Sánchez i Joan Manuel Pons

Després de quasi dos segles de silenci, a la fi podem conèixer la història de la campana més enigmàtica que volteja al campanar de la Parròquia de la Puríssima Concepció de Bétera, sobretot pel que fa al seu origen i a la seua data de foneria. Ens estem referint a la campana Santa Maria.

La principal resposta als nostres interrogants, es trobava escrita als denominats *Annals de la Cartoixa de Porta-Coeli (De rebus monasterii Porta-Coeli)*, una espècie de compendi cronològic de diversos fets redactats breument a partir dels documents que hi havia a l'antic arxiu del monestir. La composició dels Annals se situa entre els segles XVII i XVIII, sent els seus autors frares de la mateixa cartoixa. En definitiva, tres són les referències que hi podem trobar en relació a les que al seu dia penjaven al campanar i a altres indrets de la Cartoixa. La primera, encara que no vinga al cas, informa que l'any 1491 s'havia adquirit una campana per a l'església, de la qual podem dir que era massa menuda: el preu pagat, que suposava únicament 147 sous, així ens ho fa creure. No de bades hauria de ser substituïda pocs anys després.

I ací ve la nota històrica que en realitat ens interessa. L'any 1513, dues campanes són comprades i instal·lades en la Cartoixa. Una, que pesava 11 arroves i 8 lliures, amb la truja de fusta i tots els seus components, era hissada en el campanar desplaçant l'anterior al lloc destinat a la campana del Relotge o, també anomenat, de les Hores. L'altra, molt més menuda però de característiques paregudes, passaria a ser instal·lada a l'espadanya de l'església de Sant Joan (primigènia església de la Cartoixa).

Notícies posteriors parlen d'obres efectuades al campanar, com la del 1516, encaminada a una reparació molt intensa, i, sobre tot, la a qual es va sotmetre l'any 1647, quan es procedia a dotar-lo d'un rematat, col·locant-hi el cupulí i la bolla daurada que subjecta la creu-penell. Com a culminació d'aquesta darrera obra, el 18 de febrer el prior de la Cartoixa, davant la porta del Capítol, beneïa una gran campana, d'un pes de 28 arroves. Aquesta havia de substituir la del 1513, que era traslladada a l'espadanya (avui dia inexistent) del Relotge.

Així va continuar les coses respecte les campanes fins que l'any 1835 va tenir lloc l'exclaustració del monestir. Eixe any, o tal vegada poc abans, les tres campanes varen ser despenjades i, junt amb altres objectes, serien repartides pels pobles veïns. Bétera va recollir una de les "germanes" de 1513, la d'11 arroves que havia sigut durant més d'un centenar d'anys la principal i que, com ja s'ha dit, després passaria a ser la de les Hores. Santa Maria, passat poc de temps, seria instal·lada al campanar de la Puríssima Concepció, amb la missió de tocar a totes les celebracions que es realitzaven a la parròquia. L'any 1965 junt amb la resta de campanes va ser electrificada canviant-li el contrapès de fusta per un de ferro. Dissortadament, l'any 1996 el seu prodigiós so va recaure; la campana s'havia badat i va estar quasi dos anys sonant a llanda. Així les coses, en el 1998, era baixada junt altra campana, començant la intriga en el moment de descobrir-se que es tractava d'una campana gòtica de gran valor. En principi, com si fora un homenatge, seria penjada a l'arc de la capella del Santíssim Crist de la Protecció per a que tot el poble de Bétera la poguera observar. L'any 2007 es dirigia cap Alemanya per a ser sotmesa a una restauració on la soldaren i li tornaren el so original que poesia. Un any més tard era hissada al seu nou destí, la sala alta de campanes, des d'on fa el seu treball donant avis de diferents tocs i vols amb un peculiar to.

No sols Bétera va ser el poble que es va quedar una campana, també Olocau i Lliria. La primera població, va recollir la campana menuda de 1513, que estava ubicada en l'espadanya de la capella de Sant Joan. Aquesta, amb la mateixa epigrafia i decoració que Santa Maria de Bétera, passà a ser nomenada Maria dels Albaets degut a la seua missió de tocar a mort d'Albat, és a dir, quan moria un xiquet abans de prendre la comunió. Al seu entorn s'ha forjat una llegenda amb la que popularment s'identifica:

"Havia una xica, Agnès Pedrós i Alpicat, que vivia en una cova i es guanyava la vida venent al poble els productes d'espert que ella mateixa fabricava. Una nit, uns pastors van

veure eixir llums de la cova, repetint-se el fenomen durant les nits següents. Avisats, uns frares entraren a la cova trobant a Agnès morta, duent-la al seu monestir per soterrar-la. Diuen, que en el moment de donar-li sepultura, la campana Maria dels Albaets, començà a donar voltes per si sola”.

Així com va ocórrer amb la de Bétera, cap l'any 1981 la campana es va trencar. Un tros va caure dins la sala, fent impossible sentir la seua veu. Baixada a l'església per a conservar-la, va ser reemplaçada al seu lloc per altra nova de dimensions paregudes. L'any 2007, seria objecte d'una acurada restauració, tornant-li eixa veu tan característica que va marcar abans d'emmurar. A diferència de la Santa Maria, Olocau va tenir sempre present que la seua campana provenia de Porta-coeli.

Llíria, que havia estat molt lligada a Porta-coeli per haver obtingut la Cartoixa la rectoria de l'església parroquial, seria la receptora de la tercera campana, exactament la que es va beneir l'any 1647. Així ho podem saber gràcies al llibre que sobre la Cartoixa publicà l'any 1897 Francesc Tarin i Juaneda, quan ens conta que:

“Junto a la sacristía y al muro exterior del templo, esta la cuadrada torre campanil; la sonora campana dedicada a San Bruno, que había en lo alto de la citada torre, fue llevada, al suprimirse la comunidad, a la parroquia de Liria, donde aun está en el campanario mayor”.

Després de llegir el text, ens assalta un dubte. La campana va estar, o bé en el campanar de la Sang o en el de Sant Francesc d'Asís d'aquesta ciutat, ja que al dia de hui eixos dos campanars contenen una campana anomenada Porta-Coeli. Les dos foren refoses, una en el 1971 i l'altra en el 1979. Analitzant el pes de cada una, hem pogut arribar a la conclusió següent: la campana de la Sang queda finalment descartada ja que té un pes de 729kg, mentre que la de Sant Francesc, que pesa 460kgr, s'acosta més a les 28 arroves (uns 300kg, aproximament) que tenia la major de la Cartoixa. Per sort les dos campanes de Bétera i Olocau, al trencar-se, foren guardades dins dels temples a l'espera d'una futura restauració, però la campana de Llíria, es suposa, que es va trencar i directament la refongueren, sense respectar, per tant, l'epigrafia anterior que ens haguera tret de dubtes. No obstant, encara conserva com a mer recordatori el nom de Porta-Coeli.

